Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 22ας Μαΐου 2025[1]

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-416/24 και C-417/24

On Air Media Professionals S.R.L.
κατά
Agenția pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (C-416/24)
και
Different Media SRL
κατά
Ministerul Antreprenoriatului și Turismului - Agenția pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Atragere de Investiții și Promovare a Exportului Iași (C-417/24)

[αίτηση του Curtea de Apel Bacău (εφετείου Bacău, Ρουμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κρατικές ενισχύσεις – Κανονισμός (ΕΕ) 651/2014 – Απαλλαγή ορισμένων συμβατών με την εσωτερική αγορά κρατικών ενισχύσεων – Μεταφραστικό σφάλμα στην απόδοση του κανονισμού στη ρουμανική γλώσσα – Έννομα αποτελέσματα του κανονισμού με τον οποίο διορθώθηκε το εν λόγω σφάλμα – Δυνατότητα ανάκτησης ενίσχυσης η οποία χορηγήθηκε πριν από τη διόρθωση βάσει της γλωσσικής απόδοσης του κανονισμού που περιείχε το μεταφραστικό σφάλμα»

I. Εισαγωγή

1. Ποια είναι η νομική τύχη ενισχύσεων που χορηγήθηκαν από κράτος μέλος βάσει εσφαλμένης γλωσσικής απόδοσης κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος όμως έχει δημοσιευθεί προσηκόντως στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*; Αυτό είναι, κατ' ουσίαν, το ερώτημα στο οποίο καλείται να απαντήσει το Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση, στο πλαίσιο της οποίας η Ρουμανία χορήγησε σε επιχειρήσεις, βάσει της απόδοσης του κανονισμού (ΕΕ) 651/2014[2] (γενικού κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία, στο εξής: ΓΚΑΚ) στη ρουμανική γλώσσα, ορισμένες ενισχύσεις τις οποίες οι επιχειρήσεις αυτές δεν θα έπρεπε να είχαν λάβει σύμφωνα με τις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις του ΓΚΑΚ.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] Κανονισμός της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης (ΕΕ 2014, L 187, σ. 1).

2. Με το ερώτημα εάν, σε μια τέτοια περίπτωση, το κράτος μέλος υποχρεούται να ανακτήσει τις σχετικές ενισχύσεις, το Δικαστήριο καλείται να διευκρινίσει την έκταση εφαρμογής διαφόρων αρχών σχετικών με τη δημοσίευση και την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, υπό το πρίσμα του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Ο ΓΚΑΚ

3. Η αιτιολογική σκέψη 14 του ΓΚΑΚ έχει ως εξής:

«Οι ενισχύσεις που χορηγούνται σε προβληματικές επιχειρήσεις θα πρέπει να εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού, δεδομένου ότι οι ενισχύσεις αυτές θα πρέπει να αξιολογούνται με βάση τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων της 1ης Οκτωβρίου 2004, η ισχύς των οποίων παρατάθηκε με την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την παράταση της εφαρμογής των κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων, της 1ης Οκτωβρίου 2004, ή τις κατευθυντήριες γραμμές που θα τις διαδεχθούν, ούτως ώστε να αποφεύγεται η καταστρατήγησή τους, με εξαίρεση τα καθεστώτα ενισχύσεων που αποσκοπούν στην επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από ορισμένες θεομηνίες. Για λόγους ασφάλειας δικαίου, κρίνεται σκόπιμο να θεσπιστούν σαφή κριτήρια που δεν απαιτούν αξιολόγηση του συνόλου των ιδιαιτεροτήτων της κατάστασης μιας επιχείρησης προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον μια επιχείρηση θεωρείται προβληματική για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού.»

4. Το άρθρο 1, παράγραφος 4, στοιχείο γ′, του ως άνω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός δεν εφαρμόζεται:

[…]

γ) στις ενισχύσεις για προβληματικές επιχειρήσεις, με εξαίρεση τα καθεστώτα ενισχύσεων για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από ορισμένες θεομηνίες, […]».

5. Το άρθρο 2 του κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει στο σημείο 18, στοιχείο α′, πρώτη περίοδος, τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

18) “προβληματική επιχείρηση”: η επιχείρηση για την οποία συντρέχει τουλάχιστον μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) εάν πρόκειται για εταιρία περιορισμένης ευθύνης (πλην [μικρομεσαίας επιχείρησης (ΜΜΕ)] που *δεν έχει συμπληρώσει* τριετία από τη σύστασή της ή, όσον αφορά την επιλεξιμότητα για ενίσχυση χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου, ΜΜΕ που δεν έχει συμπληρώσει επταετία από την πρώτη εμπορική της πώληση, η οποία πληροί τα κριτήρια για επενδύσεις χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου κατόπιν ελέγχου με τη δέουσα επιμέλεια από τον επιλεγμένο ενδιάμεσο χρηματοπιστωτικό οργανισμό), όταν έχει απολεσθεί πάνω από το ήμισυ του εγγεγραμμένου της κεφαλαίου λόγω συσσωρευμένων ζημιών […]»[3].

6. Όσον αφορά τη συγκεκριμένη διάταξη, η φράση «που *δεν έχει συμπληρώσει* τριετία από τη σύστασή της» αποδόθηκε στη ρουμανική γλώσσα με τη φράση «που *έχει συμπληρώσει τουλάχιστον* τριετία από τη σύστασή της»[4].

2. Ο κανονισμός (ΕΕ) 2021/452

7. Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 2 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/452[5] (στο εξής: διορθωτικός κανονισμός) έχουν ως εξής:

«(1) Η ρουμανική γλωσσική έκδοση του [ΓΚΑΚ] περιέχει σφάλματα στην πρώτη περίοδο του άρθρου 2, σημείο 18 στοιχείο α) και στην πρώτη περίοδο του άρθρου 2 σημείο 18 στοιχείο β), τα οποία μεταβάλλουν το νόημα των διατάξεων.

(2) Ως εκ τούτου, η ρουμανική γλωσσική έκδοση του [ΓΚΑΚ] θα πρέπει να τροποποιηθεί αναλόγως. Οι λοιπές γλωσσικές εκδόσεις δεν επηρεάζονται.»

8. Το άρθρο 1 του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα ακόλουθα:

«Ο [ΓΚΑΚ] διορθώνεται ως εξής:

1 Το άρθρο 2, σημείο 18, στοιχείο α′, πρώτη περίοδος, αντικαθίσταται από το ακόλουθο κείμενο: “εάν πρόκειται για εταιρία περιορισμένης ευθύνης (πλην ΜΜΕ που δεν έχει συμπληρώσει τριετία από τη σύστασή της ή, όσον αφορά την επιλεξιμότητα για ενίσχυση χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου, ΜΜΕ που δεν έχει συμπληρώσει επταετία από την πρώτη εμπορική της πώληση, η οποία πληροί τα κριτήρια για επενδύσεις χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου κατόπιν ελέγχου με τη δέουσα επιμέλεια από τον επιλεγμένο ενδιάμεσο χρηματοπιστωτικό οργανισμό), όταν έχει απολεσθεί πάνω από το ήμισυ του εγγεγραμμένου της κεφαλαίου λόγω συσσωρευμένων ζημιών.”

[…]»

9. Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή του στην [Επίσημη Εφημερίδα]».

[3] Η υπογράμμιση δική μου.

[4] Η υπογράμμιση δική μου.

[5] Κανονισμός της Επιτροπής, της 15ης Μαρτίου 2021, για τη διόρθωση της ρουμανικής γλωσσικής έκδοσης του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ’ εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης (ΕΕ 2021, L 89, σ. 1).

3. Η απόφαση C(2020) 5949 final

10. Με την απόφαση C(2020) 5949 final[6], η Επιτροπή ενέκρινε το καθεστώς κρατικών ενισχύσεων με τίτλο «Στήριξη των ΜΜΕ και των μεγάλων επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19» (στο εξής: επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς ενισχύσεων), το οποίο της κοινοποίησε η Ρουμανία στις 20 Αυγούστου 2020.

11. Οι αιτιολογικές σκέψεις 16 και 47 της εν λόγω αποφάσεως έχουν ως εξής:

«16. Δεν επιτρέπεται η χορήγηση ενισχύσεων, βάσει του μέτρου, σε επιχειρήσεις που την 31η Δεκεμβρίου 2019 ήταν προβληματικές, κατά την έννοια του γενικού κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία ("ΓΚΑΚ"), του κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία στον γεωργικό τομέα ("ΚΑΚΓ") [7] ή του κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας ("ΚΑΚΑ") [8].

[…]

47. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή θεωρεί ότι το μέτρο είναι αναγκαίο, πρόσφορο και αναλογικό για την αντιμετώπιση σοβαρής διαταραχής στην οικονομία κράτους μέλους και ότι πληροί όλες τις προϋποθέσεις του προσωρινού πλαισίου. Συγκεκριμένα:

[…]

- Δεν επιτρέπεται η χορήγηση ενισχύσεων βάσει του μέτρου σε επιχειρήσεις οι οποίες ήταν ήδη προβληματικές την 31η Δεκεμβρίου 2019 (βλ. αιτιολογική σκέψη 16). Ως εκ τούτου, το μέτρο συνάδει με το σημείο 22, στοιχείο γ', του προσωρινού πλαισίου·

[…]».

Β. Το ρουμανικό δίκαιο

1. Το ΕΚΔ 130/2020

12. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 130/2020 privind unele măsuri pentru acordarea de sprijin financiar din fonduri externe nerambursabile, aferente Programului operațional Competitivitate 2014-2020, în contextul crizei provocate de COVID-19, precum și alte măsuri în domeniul fondurilor europene [έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος 130/2020 σχετικά με ορισμένα μέτρα χρηματοδοτικής στήριξης μέσω μη επιστρεπτέων

6 Απόφαση της 27ης Αυγούστου 2020 σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.58166 (2020/N) – Ρουμανία - COVID-19: Στήριξη των ΜΜΕ και των μεγάλων επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19 (ΕΕ 2020, C 302, σ. 1).

7 Κανονισμός (ΕΕ) 702/2014 της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων στους τομείς της γεωργίας και δασοκομίας και σε αγροτικές περιοχές συμβιβάσιμων με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2014, L 193, σ. 1).

8 Κανονισμός (ΕΕ) 1388/2014 της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή, τη μεταποίηση και την εμπορία προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2014, L 369, σ. 37).

εξωτερικών πόρων του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας 2014-2020, στο πλαίσιο της κρίσης λόγω της πανδημίας COVID-19, καθώς και άλλα μέτρα στον τομέα των Ευρωπαϊκών Ταμείων], της 31ης Ιουλίου 2020[9] (στο εξής: ΕΚΔ 130/2020), ορίζει τα εξής:

«Οι μικρο-επιχορηγήσεις ανέρχονται στο ποσό των 2 000 ευρώ και χορηγούνται εφάπαξ, υπό μορφή κατ' αποκοπήν ποσού, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο "Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση" και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006 [ΕΕ 2013, L 347, σ. 289], όπως έχει τροποποιηθεί, και το άρθρο 67, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου [ΕΕ 2013, L 347, σ. 320]».

13. Δυνάμει του άρθρου 6 του ΕΚΔ 130/2020, οι μικρο-επιχορηγήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του εν λόγω έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος χορηγούνται, στο πλαίσιο σύμβασης κρατικής ενίσχυσης, σε δικαιούχους που πληρούν σωρευτικά τις ακόλουθες προϋποθέσεις: a) ασκούσαν συνήθη/επιχειρησιακή δραστηριότητα για τουλάχιστον ένα ημερολογιακό έτος πριν από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης χρηματοδότησης, εξαιρουμένων των δραστηριοτήτων αυτοαπασχολούμενων με ατομική άδεια λειτουργίας/ατομικών ιατρείων, η έναρξη της δραστηριότητας των οποίων μπορεί να έχει πραγματοποιηθεί το αργότερο έως την 1η Φεβρουαρίου 2020· b) έχουν πραγματοποιήσει, κατά το οικονομικό έτος που προηγείται της υποβολής της αιτήσεως χρηματοδοτήσεως, κύκλο εργασιών ανερχόμενο τουλάχιστον στο ισοδύναμο των 5 000 ευρώ σε ρουμανικά λέι (RON) κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως χρηματοδότησης, εξαιρουμένων των δικαιούχων της κρατικής ενίσχυσης του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο a, οι οποίοι συστάθηκαν το 2019, με κύκλο εργασιών μικρότερο των 5 000 ευρώ, για τους οποίους το ελάχιστο όριο κύκλου εργασιών υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό των πλήρων μηνών δραστηριότητας το 2019 επί το ποσό των 415 ευρώ, και των δικαιούχων της κρατικής ενίσχυσης του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχεία b και c· c) διατηρούν τη δραστηριότητά τους για χρονικό διάστημα τουλάχιστον έξι μηνών από τη χορήγηση στήριξης με τη μορφή μικρο-επιχορηγήσεων.

14. Το άρθρο 32 του ΕΚΔ 130/2020 ορίζει στη μεν παράγραφο 1 ότι οι κανόνες χορήγησης των κρατικών ενισχύσεων καθορίζονται στο πλαίσιο του καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων – Στήριξη των ΜΜΕ, το οποίο υπόκειται σε γνωμοδότηση της Επιτροπής, στη δε παράγραφο 2 ότι η τροποποίηση ή/και προσθήκη στο καθεστώς κρατικών ενισχύσεων – Στήριξη των ΜΜΕ αρχίζει να ισχύει από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης έγκρισης από την Επιτροπή.

2. Η κανονιστική απόφαση 1060/2857/2020

15. Το άρθρο 3 του παραρτήματος της Ordinul nr. 1060/2857/2020 pentru aprobarea Schemei de ajutor de stat – Sprijin pentru IMM-uri în vederea depășirii crizei economice generate de pandemia de COVID-19 (κανονιστικής απόφασης 1060/2857/2020 περί εγκρίσεως του

[9] *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 705, της 6ης Αυγούστου 2020.

καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων – Στήριξη των ΜΜΕ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19), της 8ης Σεπτεμβρίου 2020[10] (στο εξής: κανονιστική απόφαση 1060/2857/2020), η οποία εκδόθηκε από το Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri (Υπουργείο Οικονομίας, Ενέργειας και Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος, Ρουμανία) και το Ministerul Fondurilor Europene (Υπουργείο Ευρωπαϊκών Ταμείων, Ρουμανία) περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τον ακόλουθο ορισμό:

«[…]

3.6 "προβληματικές επιχειρήσεις" – σύμφωνα με το άρθρο 2, σημείο 18, στοιχείο α', του [ΓΚΑΚ], μια επιχείρηση θεωρείται προβληματική στις ακόλουθες περιπτώσεις: i) στην περίπτωση εταιρίας περιορισμένης ευθύνης (πλην ΜΜΕ που έχει συμπληρώσει τουλάχιστον τριετία από τη σύστασή της), όταν έχει απολεσθεί πάνω από το ήμισυ του εγγεγραμμένου εταιρικού κεφαλαίου της λόγω συσσωρευμένων ζημιών. Αυτό ισχύει όταν από την αφαίρεση των συσσωρευμένων ζημιών από τα αποθεματικά (και όλα τα άλλα στοιχεία που θεωρούνται εν γένει ως μέρος των ιδίων κεφαλαίων της εταιρίας) προκύπτει αρνητικό σωρευτικό ποσό που υπερβαίνει το ήμισυ του εγγεγραμμένου εταιρικού κεφαλαίου. Για την εφαρμογή της παρούσας διάταξης, ως "εταιρία περιορισμένης ευθύνης" νοείται ειδικότερα κάθε μορφή επιχείρησης που μνημονεύεται στο παράρτημα I της οδηγίας 2013/34/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου[11] και ο όρος "εταιρικό κεφάλαιο" περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, και κάθε διαφορά από έκδοση υπέρ το άρτιο […]».

16. Κατά το σημείο 6.19 του εν λόγω παραρτήματος, τα γενικά κριτήρια επιλεξιμότητας των επιχειρήσεων που δικαιούνται να υποβάλουν αίτηση χρηματοδότησης στο πλαίσιο των μέτρων του παρόντος καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων είναι τα εξής: a) να μην είναι προβληματικές στις 31 Δεκεμβρίου 2019, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 18, του ΓΚΑΚ, b) να μην έχει εκδοθεί ή εκτελεστεί σε βάρος τους απόφαση ανάκτησης κρατικής ενίσχυσης, c) να μην τελούν υπό διαδικασία πτωχευτικού συμβιβασμού, εκκαθάρισης, αφερεγγυότητας ή πτώχευσης.

3. Η κανονιστική απόφαση 2989/2020

17. Το σημείο 8.11 της Ordinul nr. 2989/2020 privind aprobarea Procedurii de implementare a măsurii "Microgranturi acordate din fonduri externe nerambursabile" din cadrul schemei de ajutor de stat instituite prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 130/2020 privind unele măsuri pentru acordarea de sprijin financiar din fonduri externe nerambursabile, aferente Programului operațional Competitivitate 2014 – 2020, în contextul crizei provocate de COVID-19, precum și alte măsuri în domeniul fondurilor europene (κανονιστικής αποφάσεως 2989/2020 περί κυρώσεως της διαδικασίας εφαρμογής του μέτρου «Μικρο-επιχορηγήσεις που χορηγούνται μέσω μη επιστρεπτέων εξωτερικών πόρων», στο πλαίσιο του καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων που θεσπίσθηκε με το ΕΚΔ 130/2020) της 30ής Σεπτεμβρίου 2020[12] ορίζει, κατ' ουσίαν, ότι η κρατική ενίσχυση ανακτάται στο σύνολό της αν, κατόπιν ελέγχων διενεργούμενων μετά την υπογραφή των συμβάσεων χρηματοδότησης, διαπιστωθεί ότι ο δικαιούχος δεν εμπίπτει στην κατηγορία των επιλέξιμων δικαιούχων που προβλέπονται στο ΕΚΔ 130/2020.

[10] *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 835 της 11ης Σεπτεμβρίου 2020.

[11] Οδηγία της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και συναφείς εκθέσεις επιχειρήσεων ορισμένων μορφών, την τροποποίηση της οδηγίας 2006/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση των οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 182 σ. 19).

[12] *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 902 της 5ης Οκτωβρίου 2020.

III. Η διαφορά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

18. Στις 20 Αυγούστου 2020 η Ρουμανία κοινοποίησε στην Επιτροπή το επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς ενισχύσεων. Η Επιτροπή ενέκρινε το εν λόγω καθεστώς ενισχύσεων με την απόφαση C(2020) 5949 final.

19. Κατά την αιτιολογική σκέψη 16 της εν λόγω αποφάσεως, δεν επιτρέπεται η χορήγηση κρατικής ενίσχυσης, βάσει του εγκεκριμένου καθεστώτος, σε επιχειρήσεις που ήταν προβληματικές, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 18, του ΓΚΑΚ, στις 31 Δεκεμβρίου 2019. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 47 της εν λόγω αποφάσεως, αυτή ήταν μία από τις προϋποθέσεις που έθεσε η Επιτροπή προκειμένου να κρίνει το καθεστώς ενισχύσεων αναγκαίο, πρόσφορο και σύμφωνο προς την αρχή της αναλογικότητας και, ως εκ τούτου, συμβατό με την εσωτερική αγορά.

20. Κατόπιν κοινοποιήσεως της αποφάσεως C(2020) 5949 final, το επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς ενισχύσεων τέθηκε σε εφαρμογή με την κανονιστική απόφαση 1060/2857/2020.

21. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, αυτής της κανονιστικής αποφάσεως προέβλεπε τη χορήγηση ενίσχυσης ανώτατου ύψους 2 000 ευρώ ανά δικαιούχο για ορισμένες κατηγορίες ΜΜΕ.

22. Κατά τα οριζόμενα στην απόφαση C(2020) 5949 final, ένα από τα γενικά κριτήρια επιλεξιμότητας που έπρεπε να πληρούν όσοι δικαιούνταν να υποβάλουν αίτηση χρηματοδότησης ήταν, κατά το σημείο 6.19 του παραρτήματος της εν λόγω κανονιστικής αποφάσεως, ότι δεν αποτελούσαν στις 31 Δεκεμβρίου 2019 προβληματικές επιχειρήσεις, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 18, του ΓΚΑΚ. Ο περιεχόμενος στο ως άνω άρθρο ορισμός της «προβληματικής επιχείρησης» περιελήφθη και στο σημείο 3.6, στοιχείο i, του παραρτήματος αυτού, και απέκλειε από το πεδίο εφαρμογής του τις ΜΜΕ «που [είχαν] συμπληρώσει τουλάχιστον τριετία από τη σύστασή τους».

23. Στο πλαίσιο του επίμαχου στην κύρια δίκη καθεστώτος ενισχύσεων, οι εταιρίες περιορισμένης ευθύνης του ρουμανικού δικαίου On Air Media Professionals και Different Media συνήψαν στις 10 Δεκεμβρίου 2020 συμβάσεις χρηματοδότησης βάσει των οποίων έλαβαν, εκάστη εξ αυτών, μικρο-επιχορήγηση ύψους 9 679 RON (περίπου 1 945 ευρώ), προκειμένου να βοηθηθούν να ξεπεράσουν την οικονομική κρίση που είχε προκληθεί από την πανδημία COVID-19.

24. Καθεμιά εκ των ως άνω μικρο-επιχορηγήσεων αποτέλεσε, ακολούθως, αντικείμενο ατομικών αποφάσεων ανάκτησης κρατικής ενίσχυσης, οι οποίες εκδόθηκαν στις 8 Νοεμβρίου και στις 18 Οκτωβρίου 2022. Οι ρουμανικές αρχές έκριναν ότι οι εκκαλούσες της κύριας δίκης δεν πληρούσαν μία από τις εκ του νόμου προβλεπόμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση της επίμαχης ενίσχυσης, καθόσον την 31η Δεκεμβρίου 2019 ήταν «προβληματικές επιχειρήσεις», κατά την έννοια του σημείου 3.6, στοιχείο i, του παραρτήματος της κανονιστικής αποφάσεως 1060/2857/2020, δεδομένου ότι οι κεφαλαιουχικές ζημίες που κατέγραψαν οι εν λόγω εταιρίες κατά την ημερομηνία αυτή υπερέβαιναν κατά πολύ το εγγεγραμμένο κεφάλαιό τους.

25. Οι εκκαλούσες της κύριας δίκης άσκησαν προσφυγή κατά των ως άνω αποφάσεων ενώπιον του Tribunalul Neamț (πρωτοδικείου Neamț, Ρουμανία). Υποστήριξαν ότι πληρούσαν το σύνολο των προϋποθέσεων που προβλέπονταν για τη χορήγηση μικρο-επιχορηγήσεων και, ειδικότερα, ότι δεν είχαν τα χαρακτηριστικά προβληματικών επιχειρήσεων, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 18, του ΓΚΑΚ. Συγκεκριμένα, κατά την άποψή τους, οι σχετικές διατάξεις εξαιρούν από

την κατηγορία των «προβληματικών επιχειρήσεων» τις «ΜΜΕ που έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον τριετία από τη σύστασή τους». Οι δε εκκαλούσες της κύριας δίκης είχαν συσταθεί δεκατρία και δεκαοκτώ έτη, αντιστοίχως, πριν από τη σύναψη της σχετικής σύμβασης χρηματοδότησης.

26. Το Tribunalul Neamț (πρωτοδικείο του Neamț) απέρριψε τις προσφυγές. Το εν λόγω δικαστήριο στηρίχθηκε στο γεγονός ότι η απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα διορθώθηκε, μετά τη χορήγηση της ενίσχυσης, με τον διορθωτικό κανονισμό σύμφωνα με τον οποίο δεν εμπίπτουν στην έννοια των «προβληματικών επιχειρήσεων» και, ως εκ τούτου, είναι επιλέξιμες για την επίμαχη ενίσχυση μόνον οι ΜΜΕ που δεν έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον τριετία από τη σύστασή τους, και όχι, όπως προβλεπόταν στην αρχική απόδοση του ΓΚΑΚ στα ρουμανικά, οι ΜΜΕ που έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον τριετία από τη σύστασή τους.

27. Το ως άνω δικαστήριο έκρινε ότι ο διορθωτικός κανονισμός δεν τροποποίησε τον ΓΚΑΚ, αλλά διόρθωσε απλώς την απόδοσή του στη ρουμανική γλώσσα, καθόσον στο πρωτότυπο αγγλικό κείμενο γινόταν εξαρχής αναφορά σε επιχειρήσεις «που *δεν έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον τριετία* από τη σύστασή τους». Ως εκ τούτου, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εφάρμοσε το άρθρο 2, σημείο 18, του ΓΚΑΚ, ως είχε μετά τη διόρθωσή του με τον διορθωτικό κανονισμό, και απεφάνθη ότι οι εκκαλούσες της κύριας δίκης δεν πληρούσαν, κατά τον χρόνο υποβολής των αιτήσεών τους, το σύνολο των κριτηρίων επιλεξιμότητας.

28. Οι εκκαλούσες της κύριας δίκης άσκησαν έφεση ενώπιον του Curtea de Apel Bacău (εφετείου Bacău, Ρουμανία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.

29. Οι εταιρίες αυτές υποστηρίζουν, πρώτον, ότι οι αποφάσεις ανάκτησης εδράζονται σε διόρθωση η οποία επήλθε με τον διορθωτικό κανονισμό τον Μάρτιο του 2021, ήτοι τρεις και πλέον μήνες μετά την υπογραφή της σύμβασης χρηματοδότησης και περισσότερο από δύο μήνες μετά τη χρήση των επιχορηγήσεων για την αγορά του αναγκαίου για τις επιχειρήσεις εξοπλισμού. Κατά συνέπεια, προσάπτουν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο ότι εφάρμοσε αναδρομικώς τη συγκεκριμένη διάταξη.

30. Δεύτερον, οι εκκαλούσες της κύριας δίκης βάλλουν κατά της αναφοράς του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου σε «πρωτότυπο κείμενο του κανονισμού», αναφορά η οποία διαλαμβάνεται στο σκεπτικό της πρωτόδικης αποφάσεως. Υποστηρίζουν ότι η έννοια αυτή στερείται νομικού ερείσματος, δεδομένου ότι η ρουμανική γλώσσα αποτελεί μία από τις επίσημες γλώσσες της Ένωσης, όπως ακριβώς και οι υπόλοιπες 23 επίσημες γλώσσες.

31. Τρίτον, επισημαίνουν ότι, κατά την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης χρηματοδότησης, η απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα ίσχυε αμετάβλητη επί έξι και πλέον έτη και ότι το γράμμα του εν λόγω κανονισμού ήταν απολύτως σύμφωνο με τις λοιπές συναφείς εθνικές νομοθετικές πράξεις, ιδίως δε με την κανονιστική απόφαση 1060/2857/2020, η οποία είχε πανομοιότυπη διατύπωση. Υπό τις περιστάσεις αυτές, υποστηρίζουν ότι ενήργησαν καλόπιστα όταν υπέβαλαν την αίτησή τους για τη χορήγηση κρατικής ενίσχυσης, υπέγραψαν και εκτέλεσαν τη σύμβαση χρηματοδότησης.

32. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να αποφανθεί επί του ζητήματος εάν η έκδοση κανονισμού, και συγκεκριμένα διορθωτικού κανονισμού για τη διόρθωση της επίσημης απόδοσης ενός κανονισμού της Ένωσης σε ορισμένη γλώσσα, συνεπάγεται την αναδρομική εφαρμογή του

διορθωμένου κειμένου από το χρονικό σημείο της θέσεως σε ισχύ του αρχικού κανονισμού, ή εάν παράγει αποτελέσματα αποκλειστικώς από το χρονικό σημείο της θέσεως σε ισχύ του διορθωτικού κανονισμού.

33. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, επίσης, μήπως οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποκλείουν την ανάκτηση κρατικής ενίσχυσης που χορηγήθηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που καθορίζονταν στην αρχική απόδοση του κανονισμού στη ρουμανική γλώσσα, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην υπό κρίση υπόθεση.

34. Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, τέλος, ότι η εθνική νομολογία επί των ζητημάτων αυτών δεν είναι ομοιόμορφη.

35. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Bacău (εφετείο Bacău) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνεπάγεται η έκδοση κανονισμού για τη διόρθωση της επίσημης απόδοσης στη ρουμανική γλώσσα κανονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι του [διορθωτικού κανονισμού], την αναδρομική εφαρμογή του διορθωμένου κειμένου από το χρονικό σημείο της θέσεως σε ισχύ του αρχικού κανονισμού ή παράγει ο διορθωτικός κανονισμός αποτελέσματα αποκλειστικώς για το μέλλον, μετά τη θέση του σε ισχύ, σε περίπτωση που οι εθνικές αρχές είχαν χορηγήσει κρατική ενίσχυση σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που καθορίζονταν στην αρχική απόδοση του [ΓΚΑΚ] στη ρουμανική γλώσσα, ζητούν δε, κατόπιν της θέσεως σε ισχύ του [διορθωτικού κανονισμού], την ανάκτηση της χορηγηθείσας κρατικής ενίσχυσης;

2) Συνεπάγεται η αρχή της ισοδυναμίας των γλωσσικών αποδόσεων κανονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι οι εθνικές αρχές κράτους μέλους μπορούν να επικαλεστούν, έναντι δικαιούχου κρατικής ενίσχυσης που χορηγήθηκε σύμφωνα με την αρχική απόδοση στη ρουμανική γλώσσα του [ΓΚΑΚ], τις διατάξεις του διορθωτικού κανονισμού για τη διόρθωση της συγκεκριμένης απόδοσης, προκειμένου να ζητήσουν την ανάκτηση της κρατικής ενίσχυσης, χωρίς ουδόλως να εγείρεται ζήτημα υπαιτιότητας του δικαιούχου της ενίσχυσης;

3) Έχουν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, ειδικότερα, οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου την έννοια ότι αντιτίθενται στην ανάκτηση της κρατικής ενίσχυσης που χορηγήθηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις οι οποίες καθορίζονταν στην αρχική απόδοση στη ρουμανική γλώσσα, πλην όμως δεν υπήρχαν στις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις του [ΓΚΑΚ], σε περίπτωση που και η ρουμανική γλωσσική απόδοση διορθώθηκε εντούτοις με τον [διορθωτικό κανονισμό] μετά τη χορήγηση της κρατικής ενίσχυσης;»

36. Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου, της 22ας Ιουλίου 2024, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-416/24 και C-417/24 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

37. Η Επιτροπή υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις. Δεν διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση.

IV. Ανάλυση

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

38. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν ο διορθωτικός κανονισμός συνεπάγεται την αναδρομική εφαρμογή της διορθωμένης γλωσσικής απόδοσης από το χρονικό σημείο της θέσεως σε ισχύ του ΓΚΑΚ τον οποίο διορθώνει ή εάν παράγει αποτελέσματα αποκλειστικώς για το μέλλον.

39. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν η αρχή της ισοδυναμίας των γλωσσικών αποδόσεων παρέχει σε κράτος μέλος τη δυνατότητα να επικαλεστεί, έναντι δικαιούχου κρατικής ενίσχυσης η οποία χορηγήθηκε σύμφωνα με την εσφαλμένη γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ, τη διορθωμένη βάσει του διορθωτικού κανονισμού απόδοση του ΓΚΑΚ προκειμένου να ζητήσει την ανάκτηση της χορηγηθείσας κρατικής ενίσχυσης.

40. Τέλος, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου έχουν την έννοια ότι παρέχουν στον δικαιούχο κρατικής ενίσχυσης η οποία χορηγήθηκε σύμφωνα με εσφαλμένη γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ τη δυνατότητα να απαλλαγεί από την υποχρέωση επιστροφής της επίμαχης ενίσχυσης.

41. Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα εγείρει, κατά τη γνώμη μου, ζήτημα αρχής και αποβλέπει στον προσδιορισμό των διαχρονικών αποτελεσμάτων κανονισμού ο οποίος έχει ως σκοπό τη διόρθωση μεταφραστικού σφάλματος στον ΓΚΑΚ. Αντιθέτως, το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα αφορούν, σε πρακτικό επίπεδο, τα έννομα αποτελέσματα της έκδοσης ενός τέτοιου διορθωτικού κανονισμού επί κρατικών ενισχύσεων που τυχόν χορηγήθηκαν σύμφωνα με την εσφαλμένη απόδοση του ΓΚΑΚ η οποία διορθώθηκε ακολούθως με τον διορθωτικό κανονισμό. Με άλλα λόγια, αφορούν αμφότερα το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής ενός τέτοιου διορθωτικού κανονισμού, το οποίο δύναται να προσδιοριστεί πλήρως μόνον κατόπιν εξετάσεως του κατά πόσον, και από ποιο χρονικό σημείο, είναι δυνατή η επίκληση της διόρθωσης την οποία επιφέρει ο διορθωτικός κανονισμός τόσο από το κράτος μέλος του οποίου η επίσημη γλώσσα είναι εκείνη της εσφαλμένης απόδοσης του ΓΚΑΚ όσο και από τους ιδιώτες.

42. Υπό τις συνθήκες αυτές, κρίνεται σκόπιμο, κατ' αρχάς, να εξεταστεί το πρώτο προδικαστικό ερώτημα και, εν συνεχεία, να εξεταστούν από κοινού το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

B. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

43. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν ο διορθωτικός κανονισμός έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται αναδρομικώς από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του ΓΚΑΚ.

44. Η Επιτροπή υποστηρίζει, συναφώς, ότι το άρθρο 2 του διορθωτικού κανονισμού προβλέπει ότι αυτός τίθεται σε ισχύ την εικοστή ημέρα μετά τη δημοσίευσή του στην Επίσημη Εφημερίδα. Επομένως, ο διορθωτικός κανονισμός παράγει αποτελέσματα αποκλειστικώς για το μέλλον. Εντούτοις, τούτο δεν σημαίνει ότι, για το χρονικό διάστημα μεταξύ της θέσεως σε ισχύ του

αρχικού κανονισμού και της θέσεως σε ισχύ του διορθωτικού κανονισμού, πρέπει να ισχύουν διαφορετικοί κανόνες ανάλογα με την επίμαχη γλωσσική απόδοση, διότι κάτι τέτοιο θα έθιγε την ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.

45. Μολονότι η θέση της Επιτροπής φαίνεται μάλλον περίπλοκη εκ πρώτης όψεως, τούτο οφείλεται, κατά τη γνώμη μου, στο ότι δεν είναι εύκολο να δοθεί μονοσήμαντη απάντηση στο ερώτημα περί των διαχρονικών αποτελεσμάτων ενός κανονισμού που αποσκοπεί στη διόρθωση μεταφραστικού σφάλματος σε ορισμένη γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ, χωρίς προηγούμενη ενδελεχή ανάλυση των αρχών που διέπουν τη δημοσίευση και εφαρμογή των πράξεων του παράγωγου δικαίου της Ένωσης, ιδίως υπό το πρίσμα της ιδιαιτερότητας του γλωσσικού καθεστώτος της Ένωσης[13].

46. Επομένως, κρίνεται σκόπιμο να υπομνησθούν εν συντομία οι αρχές αυτές[14] καθώς και η σχετική νομολογία, προτού εξετασθεί το ζήτημα των διαχρονικών αποτελεσμάτων ενός κανονισμού, όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη διορθωτικός κανονισμός, ο οποίος αποσκοπεί στη διόρθωση μεταφραστικού σφάλματος που παρεισέφρησε στον αρχικό κανονισμό.

1. Αρχές σχετικές με τη δημοσίευση των πράξεων του δικαίου της Ένωσης και τη συνακόλουθη εφαρμογή του

47. Κατ' αρχάς, η ανάγκη δημοσιεύσεως των πράξεων του δικαίου της Ένωσης προκύπτει από το ίδιο το γράμμα της Συνθήκης ΛΕΕ. Όπως έχει υπογραμμίσει το Δικαστήριο, από τις διατάξεις του άρθρου 297 ΣΛΕΕ προκύπτει ότι οι κανονισμοί δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα παρά μόνον από της δημοσιεύσεώς τους στην Επίσημη Εφημερίδα[15].

48. Η εν λόγω απαίτηση δημοσιεύσεως απορρέει κατά λογική αναγκαιότητα, πέραν του γράμματος των Συνθηκών, και από την αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία επιβάλλει να παρέχεται στους ενδιαφερομένους η δυνατότητα να πληροφορούνται επακριβώς την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλουν οι κανονιστικές ρυθμίσεις της Ένωσης[16].

49. Εν συνεχεία, αν και η αναγκαιότητα δημοσιεύσεως μιας πράξεως για λόγους ασφάλειας δικαίου συνιστά επιταγή κοινή σε όλα τα νομικά συστήματα των κρατών μελών, εντούτοις αποκτά ιδιαίτερη μορφή στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης λόγω του γλωσσικού πλαισίου εντός του οποίου καλείται να εφαρμοστεί η επιταγή αυτή.

50. Ειδικότερα, οι Συνθήκες προβλέπουν ότι τα κείμενα που συντάσσονται σε καθεμιά από τις επίσημες γλώσσες είναι εξίσου αυθεντικά, ενώ ο κανονισμός 1 ορίζει ότι οι κανονισμοί συντάσσονται στις επίσημες γλώσσες. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει κατ' αρχήν να αναγνωρίζεται η ίδια αξία σε όλες τις γλωσσικές αποδόσεις των πράξεων της Ένωσης[17]. Επομένως, η αρχή της ισοδυναμίας των γλωσσικών αποδόσεων συνεπάγεται, σε συνδυασμό με την ασφάλεια δικαίου, ότι ως προσήκουσα δημοσίευση ενός κανονισμού για

[13] Υπενθυμίζεται ότι η Ένωση αριθμεί 24 επίσημες γλώσσες και το γλωσσικό καθεστώς της καθορίζεται από τον κανονισμό 1 περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 01/001, σ. 14).

[14] Για μια λεπτομερή ανάλυση των αρχών αυτών, βλ. Bobek, M., «The Binding Force of Babel: the Enforcement of EC Law Unpublished in the Languages of the New Member States», *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, τόμος 9, 2006-2007, καθώς και Kalėda S. L., *Przejęcie prawa wspólnotowego przez nowe państwo członkowskie: zagadnienia przejściowe i międzyczasowe*, WPiPG, Βαρσοβία, 2003.

[15] Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, σκέψη 33).

[16] Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, σκέψη 38).

[17] Αποφάσεις της 20ής Νοεμβρίου 2003, Kyocera (C-152/01, EU:C:2003:623, σκέψη 32), και της 15ης Ιουνίου 2023, Saint-Louis Sucre (Αναγνώριση οργάνωσης παραγωγών) (C-183/22, EU:C:2023:486, σκέψη 28).

κράτος μέλος του οποίου η γλώσσα αποτελεί επίσημη γλώσσα της Ένωσης, νοείται η δημοσίευσή του, στη γλώσσα αυτή, στην Επίσημη Εφημερίδα [18] και ότι, περαιτέρω, η προσήκουσα αυτή δημοσίευση αποτελεί προϋπόθεση για να μπορεί να αντιταχθεί το επίμαχο κείμενο στα φυσικά και νομικά πρόσωπα [19].

51. Πέραν της διασφάλισης της ασφάλειας δικαίου, η εν λόγω αρχή καθιστά δυνατή τη διασφάλιση της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, καθόσον εξ αυτής συνάγεται ότι κάθε γλωσσική απόδοση του ίδιου νομοθετικού κειμένου που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα έχει την ίδια έννοια σε κάθε κράτος μέλος και ότι δεν μπορεί να δίδεται προτεραιότητα σε μια γλωσσική απόδοση διάταξης του δικαίου της Ένωσης έναντι μιας άλλης γλωσσικής απόδοσης [20]. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η ισοδυναμία των γλωσσικών αποδόσεων, στον βαθμό που καθιστά δυνατή την ομοιόμορφη εφαρμογή και ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, συνεπάγεται επίσης ότι, σε περίπτωση αποκλίσεως μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων μιας διάταξης, η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα την όλη οικονομία και τον σκοπό της κανονιστικής ρύθμισης της οποίας αποτελεί μέρος [21].

52. Τέλος, καθόσον η δημοσίευση μιας πράξεως του δικαίου της Ένωσης αποτελεί, όπως επισημάνθηκε, προϋπόθεση για την παραγωγή των εννόμων αποτελεσμάτων της, καθιστά επίσης δυνατό, κατά κανόνα, τον προσδιορισμό του χρονικού σημείου από το οποίο αρχίζουν να ισχύουν τα αποτελέσματα αυτά. Πράγματι, το άρθρο 297 ΣΛΕΕ προβλέπει ότι οι πράξεις του δικαίου της Ένωσης αρχίζουν να ισχύουν από την ημερομηνία που ορίζουν ή, άλλως, την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή τους.

53. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει, ωστόσο, ορισμένο βαθμό ευελιξίας όσον αφορά την έναρξη ισχύος μιας πράξεως του δικαίου της Ένωσης σε σχέση με τη δημοσίευσή της. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, οι ουσιαστικοί κανόνες του δικαίου της Ένωσης πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι αφορούν καταστάσεις που έχουν διαμορφωθεί πριν από την έναρξη της ισχύος τους μόνον καθόσον προκύπτει σαφώς από το γράμμα τους, τους σκοπούς τους ή την οικονομία τους ότι πρέπει να παράγουν τέτοια αποτελέσματα [22].

54. Με άλλα λόγια, η μη αναδρομικότητα μιας πράξεως του δικαίου της Ένωσης παραμένει ο κανόνας, διότι τα έννομα αποτελέσματά της εξαρτώνται από τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα. Εντούτοις, σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις και υπό αυστηρώς καθορισμένες από τη νομολογία προϋποθέσεις, μπορεί να γίνει δεκτό ότι μια πράξη του δικαίου της Ένωσης παράγει έννομα αποτελέσματα από χρονικό σημείο προγενέστερο της δημοσιεύσεώς της.

18 Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, σκέψη 34).

19 Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, σκέψη 37).

20 Αποφάσεις της 28ης Νοεμβρίου 2024, Másdi (C-169/23, EU:C:2024:988, σκέψη 42), και της 14ης Δεκεμβρίου 2023, Rivière κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου (C-767/21 P, EU:C:2023:987, σκέψη 47).

21 Αποφάσεις της 13ης Φεβρουαρίου 2025, Verbraucherzentrale Berlin (Έννοια της αρχικής περιόδου δέσμευσης) (C-612/23, EU:C:2025:82, σκέψη 31), και της 28ης Νοεμβρίου 2024, Másdi (C-169/23, EU:C:2024:988, σκέψη 42).

22 Αποφάσεις της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψη 31), και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Skarb Państwa (Κάλυψη της ευθύνης ασφαλισμένου αυτοκινήτου) (C-428/20, EU:C:2021:1043, σκέψη 33). Βλ. επίσης απόφαση της 30ής Απριλίου 2019, Ιταλία κατά Συμβουλίου (Αλιευτική ποσόστωση για τον ξιφία της Μεσογείου) (C-611/17, EU:C:2019:332, σκέψη 106).

2. Τα διαχρονικά αποτελέσματα του διορθωτικού κανονισμού

55. Υπενθυμίζεται, εν προκειμένω, ότι σκοπός του διορθωτικού κανονισμού είναι η διόρθωση ενός μεταφραστικού σφάλματος στη ρουμανική γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ, όσον αφορά τον καθορισμό του κύκλου των δυνητικών δικαιούχων ορισμένων κρατικών ενισχύσεων. Με άλλα λόγια, το μεταφραστικό σφάλμα επέφερε αλλοίωση του ουσιαστικού περιεχομένου της επίμαχης διάταξης χωρίς, ωστόσο, τούτο να συνεπάγεται, εκ πρώτης όψεως, δυσχέρεια ερμηνείας του κειμένου, δεδομένου ότι η διατύπωσή του, αν και εσφαλμένη, είναι σαφής.

56. Ως εκ τούτου, ο διορθωτικός κανονισμός καθιστά δυνατή την ευθυγράμμιση της ρουμανικής απόδοσης του ΓΚΑΚ προς τις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις και τη διόρθωση του σφάλματος που εμφιλοχώρησε στο ουσιαστικό περιεχόμενο της διάταξης εξαιτίας του μεταφραστικού σφάλματος.

57. Χρήζει, επομένως, διευκρινίσεως εάν η συγκεκριμένη διόρθωση πρέπει να θεωρηθεί ότι παράγει αποτελέσματα αποκλειστικώς για το μέλλον, ήτοι από το χρονικό σημείο της θέσεως σε ισχύ του διορθωτικού κανονισμού και εφεξής, ή εάν, αντιθέτως, επιβάλλεται η ερμηνεία ότι η απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα πρέπει να θεωρηθεί ως εξαρχής διορθωμένη, ήδη από το χρονικό σημείο της θέσεως σε ισχύ του ΓΚΑΚ και, επομένως, προγενέστερα της θέσεως σε ισχύ του διορθωτικού κανονισμού.

58. Όπως επισημαίνει η Επιτροπή, το άρθρο 2 του διορθωτικού κανονισμού ορίζει ως ημερομηνία έναρξης της ισχύος του την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή του στην Επίσημη Εφημερίδα. Ωστόσο, όπως έχω υπογραμμίσει[23], η νομολογία του Δικαστηρίου δέχεται ότι το χρονικό σημείο ενάρξεως της ισχύος μιας πράξεως δεν συμπίπτει κατ' ανάγκην με το χρονικό σημείο από το οποίο αυτή παράγει έννομα αποτελέσματα, καθόσον είναι δυνατό, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αναγνωριστεί στην πράξη αναδρομική ισχύς.

59. Φρονώ ότι τούτο πρέπει να ισχύει εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, αφενός, δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο νομοθέτης της Ένωσης, διορθώνοντας με την έκδοση του διορθωτικού κανονισμού το μεταφραστικό σφάλμα που υπήρχε στην απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα, είχε την πρόθεση να εξασφαλίσει ότι το ουσιαστικό περιεχόμενο της ρουμανικής γλωσσικής απόδοσης δεν θα αποκλίνει πλέον, εσφαλμένα, από εκείνο των λοιπών γλωσσικών αποδόσεων. Με άλλα λόγια, ο διορθωτικός κανονισμός επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος, ήτοι τη συνοχή μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων μιας πράξης του δικαίου της Ένωσης, όπερ δικαιολογεί μια ερμηνεία υπό την έννοια ότι ο κανονισμός αυτός παράγει αναδρομικά αποτελέσματα ή ότι, ακριβέστερα, τα αποτελέσματά του ανάγονται στον χρόνο έναρξης της ισχύος του ΓΚΑΚ για τη διόρθωση του οποίου εκδόθηκε. Ομοίως, αφετέρου, η αναδρομική ισχύς του διορθωτικού κανονισμού προκύπτει σαφώς και από τον σκοπό του, καθόσον ο εν λόγω κανονισμός επιδιώκει ακριβώς την ευθυγράμμιση όλων των γλωσσικών αποδόσεων του ΓΚΑΚ, εξαλείφοντας ένα μεταφραστικό σφάλμα από τη ρουμανική γλωσσική απόδοση. Δεν θα ήταν, επομένως, ούτε αποτελεσματικό ούτε συνεπές να θεωρηθεί ότι η συγκεκριμένη διόρθωση παράγει αποτελέσματα αποκλειστικώς για το μέλλον, αφήνοντας συνεπώς να υφίστανται αποκλίσεις για το χρονικό διάστημα μεταξύ της θέσεως σε ισχύ του ΓΚΑΚ και της θέσεως σε ισχύ του διορθωτικού κανονισμού.

[23] Βλ. σημείο 54 των παρουσών προτάσεων.

60. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο διορθωτικός κανονισμός πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει αναδρομική ισχύ και το σφάλμα στην απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα που διορθώθηκε με τον κανονισμό 2021/452 πρέπει να θεωρηθεί ότι διορθώθηκε ήδη από το χρονικό σημείο έναρξης της ισχύος του ΓΚΑΚ.

Γ. Επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

61. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν ο διορθωτικός κανονισμός με τον οποίο διορθώθηκε η απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα έχει την έννοια ότι πρέπει να ανακτηθούν οι κρατικές ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί βάσει της εσφαλμένης γλωσσικής απόδοσης του ΓΚΑΚ.

62. Τα δύο αυτά προδικαστικά ερωτήματα θέτουν γενικότερα το ζήτημα του κατά πόσον είναι δυνατή η επίκληση του διορθωτικού κανονισμού τόσο από το κράτος μέλος όσο και από τους ιδιώτες και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, από ποιο χρονικό σημείο.

63. Ωστόσο, δεν νομίζω ότι αποκλειστικά και μόνον λόγω της αναδρομικής ισχύος του διορθωτικού κανονισμού μπορεί να συναχθεί η δυνατότητα του κράτους μέλους να τον επικαλεστεί προκειμένου να απαιτήσει την ανάκτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν βάσει της εσφαλμένης απόδοσης του ΓΚΑΚ. Όπως προανέφερα, η αρχή της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης δεν αποτελεί τη μόνη αρχή που διέπει το ζήτημα της δημοσίευσης και της εφαρμογής των πράξεων του δικαίου της Ένωσης. Η εν λόγω αρχή πρέπει να συμβιβάζεται και με άλλες αρχές, όπως οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

1. Επί της αρχής της ασφάλειας δικαίου

α) Οι διαφορετικές εκφάνσεις της αρχής της ασφάλειας δικαίου

64. Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η επίκληση της αρχής της ασφάλειας δικαίου δεν αρκεί, αφ' εαυτής, για να δοθεί σαφής απάντηση στο ζήτημα του πεδίου εφαρμογής του διορθωτικού κανονισμού, εάν δεν αποσαφηνιστούν προηγουμένως τα όρια και το περιεχόμενο της εν λόγω αρχής. Πράγματι, φρονώ ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου μπορεί, ανάλογα με την περίπτωση και ανάλογα με το ποιος την επικαλείται, να οδηγεί σε διαφορετικές λύσεις [24].

65. Ειδικότερα, η επίκληση της αρχής της ασφάλειας δικαίου θα μπορούσε, εν προκειμένω, να οδηγήσει σε δύο αντιφατικά συμπεράσματα, στον βαθμό που επί της αρχής αυτής εδράζονται, στο πλαίσιο της Ένωσης, τόσο η αρχή της ισοδυναμίας των γλωσσικών αποδόσεων όσο και η αρχή της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Ειδικότερα, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης θα προέβαλλαν, όπως υποστήριξε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, την ανάγκη ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης

[24] Συγκεκριμένα, ο M. Bobek περιγράφει την αρχή της ασφάλειας δικαίου ως ένα «κενό κέλυφος», το περιεχόμενο του οποίου ποικίλει αναλόγως των εκάστοτε αξιακών παραμέτρων που διέπουν την εφαρμογή της. Βλ. Bobek, M., «The Binding Force of Babel: the Enforcement of EC Law Unpublished in the Languages of the New Member States», *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, όπ.π., σ. 14.

προκειμένου να γίνει δεκτό ότι ο ΓΚΑΚ πρέπει, υπό το πρίσμα της αρχής της ασφάλειας δικαίου, να ερμηνεύεται ήδη από την έναρξη ισχύος του σύμφωνα με τη διορθωμένη απόδοσή του στη ρουμανική γλώσσα, η οποία προέκυψε από τον διορθωτικό κανονισμό.

66. Αντιστρόφως, οι ιδιώτες στο εν λόγω κράτος μέλος θα επικαλούνταν την αρχή της ασφάλειας δικαίου προκειμένου να αντλήσουν επιχειρήματα από την εσφαλμένη γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ, ως είχε πριν από τη διόρθωσή της με τον διορθωτικό κανονισμό. Κατά τη γνώμη μου, σε αυτή ακριβώς την αντίληψη της αρχής της ασφάλειας δικαίου πρέπει να στηριχθεί η απάντηση που θα δοθεί στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, αφενός, στο μέτρο που με τα εν λόγω ερωτήματα ζητείται ακριβώς να προσδιοριστούν τα έννομα αποτελέσματα του διορθωτικού κανονισμού επί της έννομης κατάστασης των ιδιωτών στη Ρουμανία και, αφετέρου, καθόσον η αρχή της ασφάλειας δικαίου, ως εγγύηση της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, αγγίζει στην προκειμένη περίπτωση τα όριά της, για τους λόγους που θα εκθέσω αμέσως κατωτέρω.

β) Η ασφάλεια δικαίου υπέρ των ιδιωτών

67. Από την αρχή της ασφάλειας δικαίου προκύπτει ότι στα φυσικά και νομικά πρόσωπα κράτους μέλους μπορεί να αντιταχθεί μόνον μια πράξη που δημοσιεύεται προσηκόντως στην Επίσημη Εφημερίδα καθώς και ότι ως προσήκουσα δημοσίευση της πράξης για ένα κράτος μέλος νοείται η δημοσίευσή της στη γλώσσα αυτού του κράτους μέλους [25].

68. Από την εν λόγω νομολογία μπορούν, κατά τη γνώμη μου, να συναχθούν δύο συμπεράσματα στην υπό κρίση υπόθεση.

69. Αφενός, εξ αυτής προκύπτει ότι ο ΓΚΑΚ, στη ρουμανική γλωσσική απόδοσή του που ενείχε το μεταφραστικό σφάλμα, είχε δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα και, ως εκ τούτου, συνιστούσε αυθεντικό κείμενο, όπως και όλες οι λοιπές γλωσσικές αποδόσεις του στα άλλα κράτη μέλη.

70. Αφετέρου, και a contrario, συνάγεται επίσης, κατά τη γνώμη μου, ότι η τροποποίηση που επήλθε με τον διορθωτικό κανονισμό, παρά το γεγονός ότι παράγει αναδρομικά αποτελέσματα, δεν μπορεί, υπό τις περιστάσεις αυτές, να αντιταχθεί στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που είχαν βασιστεί στην εσφαλμένη γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ, η οποία είχε εντούτοις δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα και αποτελούσε αυθεντικό κείμενο [26].

γ) Η μη δυνατότητα προσφυγής σε συστηματική και τελολογική ερμηνεία προς διασφάλιση της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης

71. Το γεγονός ότι, προ της ενάρξεως ισχύος του διορθωτικού κανονισμού, υπήρχε απόκλιση μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων δεν μπορεί να μεταβάλει τη διαπίστωση αυτή. Πράγματι, μολονότι είναι αληθές ότι η νομολογία, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, επιβάλλει σε περίπτωση αποκλίσεων μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων, την ερμηνεία της επίμαχης διατάξεως «με γνώμονα την όλη οικονομία και τον σκοπό της κανονιστικής ρύθμισης της οποίας αποτελεί μέρος» [27], φρονώ ότι μια τέτοια

[25] Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Skoma-Lux (C-161/06, EU:C:2007:773, σκέψεις 34 και 37).

[26] Σχετικά με το σημείο αυτό, βλ. K. Kowalik-Bańczyk, «Art. 297», σε Kornobis-Romanowska, D., Łacny, J., Wróbel, *A.,Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III (art. 223-358)*, 2012, Βαρσοβία.

[27] Αποφάσεις της 13ης Φεβρουαρίου 2025, Verbraucherzentrale Berlin (Έννοια της αρχικής περιόδου δέσμευσης) (C-612/23, EU:C:2025:82, σκέψη 31), και της 28ης Νοεμβρίου 2024, Másdi (C-169/23, EU:C:2024:988, σκέψη 42).

ερμηνεία δεν είναι δυνατή εν προκειμένω. Η προσφυγή σε συστηματική και τελολογική ερμηνεία αποσκοπεί μεν στη διασφάλιση της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, ως έκφραση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, πλην όμως δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, απεριόριστη.

72. Συγκεκριμένα, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο έχει αναπτύξει τη σχετική νομολογία του σε περιπτώσεις κατά τις οποίες υπήρχαν δυσχέρειες ερμηνείας μιας διάταξης, οι οποίες δικαιολογούσαν την εξέταση πλειόνων γλωσσικών αποδόσεων και, σε περίπτωση αποκλίσεων, την προσφυγή σε τελολογική και συστηματική ερμηνεία. Τέτοια περίπτωση όμως δεν συντρέχει εν προκειμένω. Όπως έχω υπογραμμίσει, η εσφαλμένη διάταξη στην απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα ήταν σαφής και δεν δημιουργούσε ερμηνευτικές δυσχέρειες. Το δε Δικαστήριο έχει κρίνει ότι μια τέτοια ερμηνεία είναι μεν κατ' αρχήν δυνατή προς άρση μιας ασαφούς διατύπωσης, πλην όμως δεν είναι δυνατό να έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας το σαφές και ακριβές γράμμα μιας διάταξης[28]. Με άλλα λόγια, η συστηματική και τελολογική ερμηνεία δεν μπορεί να καταλήγει στην τροποποίηση ή στην παράβλεψη του σαφούς νοήματος μιας διάταξης, το οποίο προκύπτει ρητώς από το γράμμα της.

73. Θα μπορούσε ομολογουμένως να υποστηριχθεί ότι, στην περίπτωση κατά την οποία ένα κράτος μέλος έχει εφαρμόσει εσφαλμένη διάταξη πράξης του δικαίου της Ένωσης, το κράτος αυτό έχει ως έναν βαθμό, λόγω της θέσης του, γνώση της νομοθεσίας, η οποία του επιτρέπει να αντιληφθεί ότι ακόμη και μια σαφής διάταξη, υπό το πρίσμα του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και του σκοπού που επιδιώκει, μπορεί να έχει εντούτοις αποδοθεί εσφαλμένα στη γλώσσα του. Αντιθέτως, αντίστοιχη γνώση δεν μπορεί να συναχθεί εκ μέρους των ιδιωτών και, επομένως, δεν μπορεί να επιβληθεί σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα η υποχρέωση να εξετάζουν τις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις μιας σαφώς διατυπωμένης διάταξης και να αναζητούν τον σκοπό της και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, τη στιγμή μάλιστα που κανένα στοιχείο στο ίδιο το κείμενο της διάταξης δεν δημιουργεί οποιαδήποτε ερμηνευτική δυσχέρεια.

74. Υπό τις συνθήκες αυτές, στα νομικά και φυσικά πρόσωπα του εν λόγω κράτους μέλους μπορεί να αντιταχθεί μόνον η διατύπωση της διάταξης στη ρουμανική γλώσσα, όπως δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα πριν από τη διόρθωσή της με τον διορθωτικό κανονισμό. Ως εκ τούτου, ο διορθωτικός κανονισμός δεν μπορεί, πριν από την έναρξη ισχύος του, να αντιταχθεί στα φυσικά και νομικά πρόσωπα του κράτους μέλους στα οποία είχαν χορηγηθεί ενισχύσεις σύμφωνα με την εσφαλμένη γλωσσική απόδοση του ΓΚΑΚ.

75. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο υπό το πρίσμα της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

2. Επί της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

76. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαίωμα επίκλησης της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προϋποθέτει ότι έχουν δοθεί στον ενδιαφερόμενο, από τις αρμόδιες αρχές της Ένωσης, συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις, προερχόμενες από αρμόδιες και αξιόπιστες πηγές[29]. Πράγματι, το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται σε κάθε ιδιώτη στον οποίο κάποιο θεσμικό όργανο, φορέας ή οργανισμός της Ένωσης

[28] Αποφάσεις της 14ης Νοεμβρίου 2024, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Υποβάθμιση των θεριζόμενων λειμώνων) (C-47/23, EU:C:2024:954, σκέψη 141), και της 21ης Μαρτίου 2024, Gjensidige (C-90/22, EU:C:2024:252, σκέψη 58).

[29] Αποφάσεις της 30ής Απριλίου 2019, Ιταλία κατά Συμβουλίου (Αλιευτική ποσόστωση για τον ξιφία της Μεσογείου) (C-611/17, EU:C:2019:332, σκέψη 112), και της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 97).

δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες, παρέχοντάς του συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις. Τέτοιου είδους διαβεβαιώσεις, ανεξαρτήτως της μορφής υπό την οποία παρέχονται, συνιστούν οι πληροφορίες που είναι συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες [30].

77. Ωστόσο, όσον αφορά το καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων, η νομολογία είναι περιοριστική. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, λαμβανομένου υπόψη του επιτακτικού χαρακτήρα του ελέγχου που διενεργεί η Επιτροπή επί των κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, η εμπιστοσύνη των δικαιούχων επιχειρήσεων όσον αφορά τη νομιμότητα ενισχύσεως δικαιολογείται, κατ' αρχήν, μόνον αν η ενίσχυση χορηγήθηκε τηρουμένης της προβλεπόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας [31]. Ειδικότερα, όταν η ενίσχυση καταβλήθηκε χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή και είναι, επομένως, παράνομη δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ο αποδέκτης της ενισχύσεως δεν μπορεί, κατά τον χρόνο αυτόν, να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της χορηγήσεώς της [32].

78. Κατά πάγια επίσης νομολογία, δεν χωρεί επίκληση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έναντι ρητής διάταξης του δικαίου της Ένωσης, η δε αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης συμπεριφορά εθνικής αρχής επιφορτισμένης με την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου δεν μπορεί να θεμελιώσει την ύπαρξη δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εκ μέρους του επιχειρηματία ότι θα τύχει μεταχείρισης αντίθετης προς το δίκαιο της Ένωσης [33].

79. Εντούτοις, το Δικαστήριο αναγνωρίζει συγχρόνως τη δυνατότητα του αποδέκτη της παράνομης ενίσχυσης να επικαλεστεί τις εξαιρετικές περιστάσεις που στήριξαν δικαιολογημένα την εμπιστοσύνη του στον νόμιμο χαρακτήρα της ενίσχυσης αυτής και, κατά συνέπεια, να αντιταχθεί στην αναζήτησή της [34].

80. Όπως υποστηρίζει και η Επιτροπή, φρονώ ότι μια τέτοια περίπτωση συντρέχει εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, αφενός, η ενέχουσα ουσιώδες σφάλμα απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα είχε δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα και, επομένως, αποτελούσε αυθεντικό κείμενο στο εν λόγω κράτος μέλος και, συνακόλουθα, μπορούσε να δημιουργήσει στους δικαιούχους της ενίσχυσης την πεποίθηση ότι ενέπιπταν όντως στον κύκλο των δικαιούχων των επίμαχων μέτρων. Αφετέρου, επισημαίνεται ότι οι εθνικές διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες χορηγήθηκαν οι επίμαχες ενισχύσεις δεν αναπαράγουν απλώς το ακριβές γράμμα του ΓΚΑΚ κατά την εσφαλμένη απόδοσή του στη ρουμανική γλώσσα, αλλά είχαν επιπροσθέτως εγκριθεί από την Επιτροπή. Επιπλέον, σημειώνεται ότι την ευθύνη για την προσήκουσα δημοσίευση των πράξεων στην Επίσημη Εφημερίδα φέρουν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι το σφάλμα με βάση το οποίο χορηγήθηκαν οι ενισχύσεις στους δικαιούχους δεν μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικώς στις ρουμανικές αρχές, των οποίων η συμπεριφορά θα έπρεπε να θεωρηθεί αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης, αλλά και στην ίδια την Επιτροπή. Ως εκ τούτου, τα διοικητικά όργανα της Ένωσης δημιούργησαν, μέσω συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων, βάσιμες προσδοκίες ότι οι χορηγηθείσες ενισχύσεις ήταν νόμιμες.

81. Κατά τη γνώμη μου, η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αντιτίθεται στην ανάκτηση κρατικής ενίσχυσης χορηγηθείσας βάσει εσφαλμένης γλωσσικής απόδοσης του ΓΚΑΚ η οποία διορθώθηκε εκ των υστέρων με τον διορθωτικό κανονισμό.

30 Απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 97).

31 Απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 98).

32 Απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 98).

33 Απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 104).

34 Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-5/89, EU:C:1990:320, σκέψη 16).

3. Πρόταση επί του δευτέρου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

82. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί, κατά τη γνώμη μου, η απάντηση ότι ο διορθωτικός κανονισμός με τον οποίο διορθώθηκε η απόδοση του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα, ερμηνευόμενος υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, έχει την έννοια ότι δεν μπορεί να αντιταχθεί σε ιδιώτες του εν λόγω κράτους μέλους οι οποίοι έλαβαν, πριν από τη θέση σε ισχύ του διορθωτικού κανονισμού, κρατικές ενισχύσεις βάσει της εσφαλμένης απόδοσης του ΓΚΑΚ στη ρουμανική γλώσσα και, ως εκ τούτου, η Ρουμανία δεν δύναται να επικαλεστεί τον διορθωτικό κανονισμό προκειμένου να ζητήσει την ανάκτηση των χορηγηθεισών ενισχύσεων.

V. Πρόταση

83. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Curtea de Apel Bacău (εφετείο Bacău, Ρουμανία) ως εξής:

1) Ο κανονισμός (ΕΕ) 2021/452 της Επιτροπής, της 15ης Μαρτίου 2021, για τη διόρθωση της ρουμανικής γλωσσικής έκδοσης του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης,

   πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι:

   έχει αναδρομική ισχύ και το σφάλμα στην απόδοση του κανονισμού 651/2014 στη ρουμανική γλώσσα που διορθώθηκε με τον κανονισμό 2021/452 πρέπει να θεωρηθεί ότι διορθώθηκε ήδη από το χρονικό σημείο έναρξης της ισχύος του κανονισμού 651/2014.

2) Ο κανονισμός 2021/452, ερμηνευόμενος υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης,

   έχει την έννοια ότι:

   δεν μπορεί να αντιταχθεί σε ιδιώτες οι οποίοι έλαβαν, πριν από τη θέση σε ισχύ του κανονισμού αυτού, κρατικές ενισχύσεις χορηγηθείσες από τη Ρουμανία βάσει της εσφαλμένης απόδοσης του κανονισμού 651/2014 στη ρουμανική γλώσσα και, ως εκ τούτου, η Ρουμανία δεν δύναται να επικαλεστεί τον κανονισμό 2021/452 προκειμένου να ζητήσει την ανάκτηση των χορηγηθεισών ενισχύσεων.